

[3806] – 101

M.A. (Semester – I) Examination, 2010
PHILOSOPHY (New)
PH : 101 - Problems in Western Metaphysics (Compulsory)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
 - a) Discuss Descartes' mind-body dualism.

OR

 - b) Explain Locke's representative realism.
2. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
 - a) Explain Aristotle's concept of substance.

OR

 - b) State Kants' account of causality.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **(20)**
 - 1) Elaborate Hume's no-self theory.
 - 2) Discuss the notion of family resemblance.
 - 3) Discuss Leibniz's theory of substance.
 - 4) State Aristotel's theory of causation.
4. Write short notes on **any four** (in **100** words **each**) : **(20)**
 - 1) Parmenide's notion of being.
 - 2) Plato's theory of self.
 - 3) 'To be is to be perceived' – Explain.
 - 4) Hume's notion of cause.
 - 5) Heraclitus' notion of reality.
 - 6) Descartes' on substance.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
४) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. कोणत्याही एकाचे ५०० शब्दांत उत्तर द्या. (२०)
अ) देकार्तच्या मनः काय द्वैतवादाची चर्चा करा.
किंवा
ब) लॉकचा प्रातिनिधिक वास्तववाद स्पष्ट करा.
२. कोणत्याही एकाचे ५०० शब्दांत उत्तर द्या. (२०)
अ) अॅरिस्टाटलची द्रव्य संकल्पना स्पष्ट करा.
किंवा
ब) कांटचे कारणते बाबतचे मत सांगा.
३. कोणत्याही दोनांची प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे द्या. (२०)
१) ह्युमची अनात्मा उपपत्ती सांगा.
२) कुलसाम्य कल्पनेची चर्चा करा.
३) लाइबनिझच्या द्रव्य उपपत्तीची चर्चा करा.
४) अॅरिस्टाटलची कारणता उपपत्ती सांगा.
४. कोणत्याही चारांवर लघु टीपा लिहा (प्रत्येकी १०० शब्दांत). (२०)
१) पारमिनाईडची विश्वाची कल्पना.
२) प्लेटोची आत्माची उपपत्ती.
३) 'आस्तित्व म्हणजे इंद्रिय संवेदन' स्पष्ट करा.
४) ह्युमची कारण कल्पना.
५) हेरॉक्लीटसची विश्वाची कल्पना.
६) देकार्त द्रव्यविषयक कल्पना.

[3806] – 201

M.A. (Semester – II) Examination, 2010
PHILOSOPHY
PH-201 : Problems in Western Epistemology
(2008 Pattern) (New)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer in **500** words. **20**
Discuss fully Plato's concept of knowledge.
OR
Elaborate fully Kantian approach to knowledge.
2. Answer in **500** words. **20**
Explain the nature and weaknesses of direct theory of perception.
OR
Critically examine referential theory of meaning.
3. Answer **any two** in **250** words **each**. **20**
 - 1) Explain in brief Hume's scepticism.
 - 2) Elaborate non-foundationalist approach to knowledge.
 - 3) Explain Ayer's Phenomenalism.
 - 4) Elaborate the principle of verifiability of meaning.
4. Write notes on **any four** in **100** words **each**. **20**
 - 1) Gettier's problem of knowledge.
 - 2) Limitations of correspondence theory of truth.
 - 3) Sense-data theory of perception.
 - 4) Synthetic a priori propositions.
 - 5) Use theory of meaning.
 - 6) Rationalism.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या. २०
प्लेटोच्या ज्ञानविषयक संकल्पनेची पूर्णतः चर्चा करा.
किंवा
ज्ञाना विषयी कांटची भूमिका पूर्णतः विशद करा.
२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या. २०
प्रत्यक्षाच्या साक्षात् उपपत्तीचे स्वरूप व मर्यादा स्पष्ट करा.
किंवा
अर्थाच्या निर्देशक उपपत्तीचे चिकित्सक परीक्षण करा.
३. प्रत्येकी २५० शब्दांत कोणत्याही दोनांची उत्तरे द्या. २०
१) ह्यूम यांचा संशयवाद थोडक्यात विशद करा.
२) ज्ञानविषयक न-आधारवादी दृष्टिकोन विशद करा.
३) एयर यांचा इंद्रियप्रत्यक्षार्थवाद स्पष्ट करा.
४) अर्थाच्या प्रत्यंतरक्षमतेचे तत्त्व विशद करा.
४. प्रत्येकी १०० शब्दांत कोणत्याही चारांवर टीपा द्या. २०
१) गेटीयर यांची ज्ञानविषयक समस्या
२) सत्याच्या अन्वय उपपत्तीच्या मर्यादा
३) प्रत्यक्षाची वेदन दत्त उपपत्ती
४) अनुभवपूर्व संश्लेषक विधाने
५) अर्थाची उपयोग उपपत्ती
६) बुद्धिवाद.

[3806] – 204

M.A. (Semester – II) Examination, 2010
PHILOSOPHY
PH-204 : Advaita Vedānta (New Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- Instructions :** 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer in **500** words : **20**
1) State and examine the doctrine of the unity of knower as viśva, Taijasa and Prājña.
OR
1) Explain Gaudapāda's theory of Ajātivāda.
2. Answer in **500** words : **20**
2) Explain the nature of Brahman according to Śankarāchārya.
OR
2) Discuss Śankarāchārya's criticism on Vaiśeṣika.
3. Answer in **250** words **each (any two)** : **20**
1) Explain the nature of Ādhyāsa.
2) What is the nature of Jīva ?
3) Explain the nature of Mokṣa according to Gaudapāda.
4) Discuss Gaudapāda's criticism on Satkāryavāda.
4. Write short notes on **any four** in **100** words : **20**
1) Nature of Jāgrita.
2) Nature of Vaitathya.
3) Nature of Māyā.
4) Sādhanacatustayī.
5) Nature of Svapna.
6) Prāṇava as a symbol of Brahman.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील आकडे प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. खालील प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : 20
१) विश्व, तैजस, प्राज्ञ या तीन स्वरूपात प्रमात्याच्या अभेदाचा सिद्धांत सांगा व त्याची परीक्षण करा.
किंवा
१) गौडपादांनी संगितलेली अजातीवादाची उपपत्ती स्पष्ट करा.
२. खालील प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : 20
२) शंकराचार्यांच्या मतानुसार ब्रह्मन्चे स्वरूप स्पष्ट करा.
किंवा
२) शंकराचार्यांनी वैशेषिकांवर केलेल्या टीकेवर चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : 20
१) आध्यासाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
२) जीवाचे स्वरूप काय आहे ?
३) गौडपादांच्या मतानुसार मोक्षाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
४) गौडपादांच्या सत्कार्यवादावरील टीकेवर चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा १०० शब्दांत लिहा : 20
१) जागृत अवस्थेचे स्वरूप
२) वैतथ्याचे स्वरूप
३) माया
४) साधनचतुष्टयी
५) स्वप्नाचे स्वरूप
६) प्रणव हे ब्रह्मन्चे प्रतिक आहे

[3806] – 207

M.A. (Semester – II) Examination, 2010
PHILOSOPHY (New)
PH-207 : Early Wittgenstein (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. : 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
a) State and discuss Russell and Frege's influence on Wittgenstein.
OR
b) Discuss critically 'Objects are simple'.
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
a) Explain in detail the distinction between philosophy and science according to Wittgenstein with reference to Tractatus.
OR
b) Write an essay on the controversy between Essence Vs Family resemblance.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
i) Explain Frege's notion of sense – reference.
ii) Discuss critically the relation between a proposition and a fact.
iii) State Wittgenstein's conception of solipsism in Tractatus.
iv) Write a note on Picture theory.
4. Write short notes on **any four** (in **100** words **each**) : **20**
i) Logical Atomism.
ii) Saying – showing dichotomy.
iii) Truth function theory.
iv) Difference between sentence and proposition.
v) The status of value propositions.
vi) 'Word-object correlation'.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 ii) उजवीकडील आकडे प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 iii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 iv) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
 अ) रसेल व फ्रेगे यांचा विट्गेन्स्टाईन वरील प्रभावावर सांगून त्यावर चर्चा करा.
 किंवा
 ब) 'वस्तू सरल आहेत' चिकित्सक चर्चा करा.
२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
 अ) विट्गेन्स्टाईनने ट्रॅक्टेटस मध्ये तत्त्वज्ञान व विज्ञान यातील सांगितलेले भेद सविस्तर स्पष्ट करा.
 किंवा
 ब) सारतत्त्व आणि कुलसाम्य या संबंधी वादविवादावर निबंध लिहा.
३. कोणत्याही दोहोंचे प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
 i) फ्रेगेची अर्थ-संदर्भ कल्पना स्पष्ट करा.
 ii) वस्तु-तथ्य व विधान यांतील संबंधावर चिकित्सक चर्चा करा.
 iii) विट्गेन्स्टाईनची ट्रॅक्टेटसमधील अहंकेन्द्रवाद संकल्पना सांगा.
 iv) चित्र उपपत्ती वरील टीप लिहा.
४. कोणत्याही चारवर संक्षिप्त टीपा लिहा (प्रत्येकी १०० शब्द) : २०
 i) तार्किक अणुवाद.
 ii) 'म्हणणे' व 'दर्शविणे'.
 iii) सत्यता फलन उपपत्ती.
 iv) वाक्य व विधान यांतील भेद.
 v) 'विधानासह अर्थ म्हणजे विचार'.
 vi) 'शब्द-वस्तू सहसंबंध'.

[3806] – 304

M.A. (Semester – III) Examination, 2010
PHILOSOPHY
PH-304 : Ambedkar (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **500** words : **20**
State Dr. Ambedkar's analysis of caste system and explain the major ways of annihilation of caste system.
OR
Critically discuss Dr. Ambedkar's concept of Ideal Religion.
2. Answer in **500** words : **20**
Discuss Dr. Ambedkar account of Buddha's views on Ahimsa.
OR
Explain the connection between Dr. Ambedkar's social philosophy and Indian Constitution.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
1) Is religion necessary for every society according to Dr. Ambedkar ? Explain.
2) What is the role of Karuna and Maitri according to Dr. Ambedkar ?
3) Explain in brief Dr. Ambedkar's concept of Ideal social order.
4) What, according to Dr. Ambedkar, is the main role and duties of Bhikkhu ?
4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
1) Dr. Ambedkar's criticism of Soul and God.
2) Marx's influence on Dr. Ambedkar.
3) Major developments of Dr. Ambedkar's thought.
4) Dr. Ambedkar's views four noble truths.
5) Reasons behind Pravrajya of Gautam Budhha.
6) Dr. Ambedkar's concept of fraternity.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या. 20
 डॉ. आंबेडकरांनी केलेले जातिव्यवस्थेचे विश्लेषण सांगून तिच्या निर्मूलनाचे महत्त्वाचे मार्ग स्पष्ट करा.
 किंवा
 डॉ. आंबेडकरांच्या आदर्श धर्माच्या संकल्पनेची चिकित्सक चर्चा करा.
२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या. 20
 अहिंसा विषयक गौतम बुद्धांच्या मतांविषयी डॉ. आंबेडकरांच्या विचारांची चर्चा करा.
 किंवा
 डॉ. आंबेडकरांचे सामाजिक तत्त्वज्ञान आणि भारतीय राज्य घटना यांच्यातील संबंध/नाते स्पष्ट करा.
३. कोणत्याही दोनांची प्रत्येकी २५० शब्दात उत्तरे द्या : 20
 १) डॉ. आंबेडकरांच्या मते प्रत्येक समाजात धर्म आवश्यक आहे का ? स्पष्ट करा.
 २) डॉ. आंबेडकरांच्या मते प्रज्ञा आणि करुणा यांची काय भूमिका आहे ?
 ३) डॉ. आंबेडकरांची आदर्श समाज रचनेची संकल्पना स्पष्ट करा.
 ४) डॉ. आंबेडकरांच्या मते भिक्षुची मुख्य भूमिका आणि कर्तव्ये कोणती आहेत ?
४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा द्या : 20
 १) आत्मा आणि ईश्वर यांवरील डॉ. आंबेडकरांची टीका.
 २) मार्क्सचा डॉ. आंबेडकरांवरील प्रभाव.
 ३) डॉ. आंबेडकरांच्या विचारातील विकासाचे महत्त्वाचे टप्पे.
 ४) डॉ. आंबेडकरांची चार आर्यसत्यांविषयीची मते.
 ५) गौतम बुद्धांच्या प्रब्रज्येमागील कारणे.
 ६) डॉ. आंबेडकरांची वंधुता संकल्पना.

[3806] – 401

M.A. (Semester – IV) Examination, 2010
PHILOSOPHY
PH-401 : Philosophy of Language (Indian and Western)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) All questions carry equal marks.

1. Answer in **500** words : **20**
 - a) Bring out the significance of speech-act theory according to Searle.
OR
 - b) What according to Paul Ricoeur are the tasks of hermeneutics ? Discuss.
2. Answer in **500** words : **20**
 - a) Elucidate Pūrvamīmāṃsā approach to language.
OR
 - b) Bring out Buddhist approach to language.
3. Answer in **250** words **any two** : **20**
 - i) State the nature of Śabda-pramāṇa according to Nyāya and Purva-mīmāṃsā.
 - ii) What is Abhitānvayavāda ? Explain.
 - iii) Explain the contributions of Barthesian semiology to structuralism.
 - iv) Distinguish between philosophy of language and linguistic philosophy.
4. Write short notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
 - i) Śabdatattva according to Vyākaraṇa-darśana.
 - ii) Nikṣepavāda of Jainism.
 - iii) Ākāṅkṣā and Yogyatā as conditions of sentential knowledge.
 - iv) Performative utterances.
 - v) Intensionality of language.
 - vi) Problem of plurality of meaning.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिकाही पहावी.

१. प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
अ) सर्ल यांच्या उक्ती-कृति उपपत्तिचे महत्त्व सांगा.
किंवा
ब) पॉल रिकर यांच्यामतानुसार अर्थ विवरणशास्त्राचे काम काय असते ? चर्चा करा.
२. प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
अ) पूर्वमीमांसेचा भाषा विषयक दृष्टिकोन सांगा.
किंवा
ब) बौद्धांचा भाषा-विषयक दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
३. कोणत्याही दोहोंची प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०
अ) शब्द-प्रमाणाचे स्वरूप न्याय व पूर्व-मीमांसा मतानुसार मांडा.
ब) अभितान्वयवाद म्हणजे काय ? स्पष्ट करा.
क) बार्थेझियन यांच्या चिन्हशास्त्राचे संरचनावादातील योगदान.
ड) भाषेचे तत्त्वज्ञान व भाषीक-तत्त्वज्ञान यांच्यातील भेद सांगा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत संक्षिप्त टीपा लिहा : २०
अ) व्याकरण-दर्शनांनुसार शब्द-तत्त्व.
ब) जैनांचा निक्षेपवाद.
क) वाक्य-ज्ञानाच्या कसोच्या म्हणून आकांसा व योग्यता.
ड) अभिव्यक्तिवादी उच्चारणे.
इ) भाषेचे सहेनुकता.
फ) अर्थ विभिन्नतीची समस्या.

[3806] – 406

M.A. (Semester – IV) Examination, 2010
PHILOSOPHY
PH-406 : Jainism (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **500** words : **20**
Do Jainas distinguish between 'Sat' and 'dravyas'. Explain fully the nature of dravyas according to Jainism.
OR
Elaborate the nature of Anekāntvāda as a foundation of Jaina Philosophy.
2. Answer in **500** words : **20**
Explain in brief the nature of Triratnas.
OR
State the Guṇavratas. What is the relationship between guṇavratas and aṇuvratas ?
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
1) Bring out the nature of Nayavāda.
2) Explain the nature and kinds of Jīva.
3) Elaborate various aspects of Karmic bondage.
4) Explain in brief nature of Guṇasthānas.
4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
1) Asamkhyāta and Ananta
2) Nirjara
3) Reality as unity of permanence and impermanence
4) Ahimsā
5) Samiti
6) Aparigraha.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 3) मूळ इंग्रजी पश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या. २०
 जैनांनी 'सत्' आणि 'द्रव्य' यांच्यात फरक केला आहे का ? जैनतत्त्वज्ञानानुसार द्रव्याचे स्वरूप सविस्तर स्पष्ट करा.
- किंवा**
- जैन तत्त्वज्ञानाचा पाया म्हणून 'अनेकान्तवादा'चे स्वरूप स्पष्ट करा.
२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या. २०
 त्रिरत्नांचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
- किंवा**
- गुणव्रते कोणती आहेत ते सांगा. गुणव्रते आणि अनुव्रते यांच्या कोणता संबंध आहे ते स्पष्ट करा.
३. प्रत्येकी २५० शब्दांत कोणत्याही दोनांचे उत्तर द्या : २०
- १) नयवादाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
 - २) जीवाचे स्वरूप आणि प्रकार स्पष्ट करा.
 - ३) कर्मबंधाचे विविध पैलू (aspects) विशद करा.
 - ४) गुणस्थानांचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
४. प्रत्येकी १०० शब्दांत कोणत्याही चारांवर टीपा द्या : २०
- १) असंख्यात आणि अनन्त
 - २) निर्जरा
 - ३) सत्-नित्यता आणि अनित्यता यांचा समन्वय
 - ४) अहिंसा
 - ५) समिति
 - ६) अपरिग्रह.

[3806] – 105

M.A. (Semester – I) Examination, 2010
PHILOSOPHY : BUDDHISM PH.104 (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- Instructions :* 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer **any one** in **500** words. **20**
- a) What are Avyakrit Prashanas ? What is their importance in the development of Buddhism ?
- b) Explain the nature of Pratityasamutpada and bring out the distinction between Anuloma and Pratiloma Pratityasamutpada.
2. Answer **any one** in **500** words. **20**
- a) Explain the nature of Nirvana.
- b) Explain the nature of Sarvastivada and bring out the epistemological difference between Vaibhasika and Sautrantika.
3. Answer **any two** in **250** words. **20**
- a) Explain the nature of Prajna.
- b) What is Dhamma ?
- c) Explain the philosophical position of Sunyavadins.
- d) Explain what is suffering.
4. Write notes on **any four** in **100** words. **20**
- a) Satkayadristi.
- b) Samadhi.
- c) Shadayatana.
- d) Madhyamapratipad.
- e) Akusal Mula.
- f) Philosophy of Nigantha Nathaputta.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
4) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा. 20
अ) अव्याकृत प्रश्न कोणते ? त्यांचे बौद्ध धर्माच्या विकासातील महत्व स्पष्ट करा.
ब) प्रतीत्यसमुत्पादाचे स्वरूप सांगा आणि अनुलोम आणि प्रतिलोम प्रतीत्यसमुत्पाद यांच्यातील फरक सांगा.
२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा. 20
अ) निर्वाणाचे स्वरूप सांगा.
ब) सर्वास्तिवादाचे स्वरूप सांगा आणि वैभाषिक आणि सौत्रांतिक यांच्यातील ज्ञानशास्त्रीय भेद स्पष्ट करा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांचे २५० शब्दात उत्तर लिहा. 20
अ) प्रज्ञेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) धम्म म्हणजे काय ?
क) शून्यवादाची तात्विक भूमिका स्पष्ट करा.
ड) दुःख म्हणजे काय ते स्पष्ट करा.
४. कोणत्याही चार टीपा १०० शब्दात लिहा. 20
अ) सत्कायदृष्टी
ब) समाधि
क) षडायतन
ड) मध्यमाप्रतिपद्
इ) कुशल मूल
फ) निगण्ठ नातपुत्त यांनी सांगितलेले तत्त्वज्ञान.

[3806] – 202

M.A. (Sem. – II) Examination, 2010
PHILOSOPHY
PH – 202 : Problems in Indian Metaphysics
(2008 Pattern (New))

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **500** words : **20**

Explain fully Samkya view that Sat is Parinamanitya.

OR

Discuss fully Anatmavada of Buddhists.

2. Answer in **500** words : **20**

Discuss fully the nature of Jagat according to Advaita Vedanta.

OR

Critically examine Arambhavada of Vaisesikas.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**

1) Explain fully Jaina view that Sat is both eternal and non-eternal.

2) Critically discuss Carvakas Dehatmavada.

3) Discuss fully Ramanuja's view of the world.

4) Explain Vivartavada of Advaita Vedanta.

P.T.O.

4. Write notes on **any four** in **100** words **each** :

20

- 1) Nature of univesals according to Nyaya Darsana.
- 2) Yoga Darsana's concept of Mind.
- 3) Doctrine of Triguna
- 4) Vaisesika's classification of padarthas
- 5) Avchedavada
- 6) Buddhistic concept of Sat.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 २) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 ३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या :

२०

परिणामनित्य म्हणून सत् चे स्वरूप सांख्यमतानुसार स्पष्ट करा.

किंवा

बौद्धांच्या अनात्मवादाची सविस्तर चर्चा करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या :

२०

अद्वैत वेदान्तानुसार जगताच्या स्वरूपाची चर्चा करा.

किंवा

वैशेषिकांच्या आरंभवादाचे चिकित्सक परीक्षण करा.

३. प्रत्येकी २५० शब्दांत कोणत्याही दोनांची उत्तरे द्या :

२०

- १) सत् हे नित्य व अनित्य आहे हे जैन दर्शनाचे मत सविस्तर स्पष्ट करा.
- २) चार्वाकांच्या देहात्मवादाची चर्चा करा.
- ३) रामानुजार्यांच्या जगत्विषयक दृष्टिकोनाची चर्चा करा.
- ४) अद्वैत वेदान्ताचा विवर्तवाद स्पष्ट करा.

४. प्रत्येकी १०० शब्दांत कोणत्याही चारांवर टीपा द्या.

२०

- १) न्याय दर्शनानुसार सामान्याचे स्वरूप
- २) योगदर्शनाची मनाची संकल्पना
- ३) त्रिगुण सिद्धान्त
- ४) वैशेषिकांचे पदार्थांचे वर्गीकरण
- ५) अवच्छेदवाद
- ६) बौद्धांची सत् विषयक संकल्पना.

[3806] – 210

M.A. (Semester – II) Examination, 2010
PHILOSOPHY
PH – 206 : Philosophy of Religion (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.

2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** in **500** words : **20**

i) Explain the nature of religion as a social projection.

OR

ii) Examine the interrelationship between religion and morality.

2. Answer **any one** in **500** words : **20**

i) State and examine the cosmological argument for the existence of God.

OR

ii) Explain the doctrine of Karma. Does it imply fatalism ?

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**

i) What are the non-social dimensions of religion ?

ii) Explain the nature of observer in Science.

iii) What is the nature of inter-religious dialogue ?

iv) Explain the concept of divine grace.

P.T.O.

4. Write notes on **any four** in **100** words **each** :

20

- i) Role of prophet in religion
- ii) Teleological argument
- iii) Marx on religion
- iv) Freud on religion
- v) Characteristics of religious experience
- vi) Classification of religions.

मराठी रूपांतर

सूचना : i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

ii) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत द्या :

२०

- i) एक सामाजिक प्रक्षेपण म्हणून धर्माचे स्वरूप स्पष्ट करा.

किंवा

- ii) धर्म आणि नीती यांच्यामधील परस्पर संबंधांचे परीक्षण करा.

२. कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा :

२०

- i) ईश्वराच्या अस्तित्वासाठीचा विश्वशास्त्रीय युक्तिवाद मांडून त्याचे परीक्षण करा.

किंवा

- ii) कर्मसिद्धान्ताचे स्पष्टीकरण करा. या सिद्धान्तामुळे नियतिवाद अटळपणे लक्षित होतो काय ?

३. कोणत्याही दोहोंची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा : २०

i) धर्माची सामाजिकेतर परिमाणे / मिति कोणती आहेत ?

ii) विज्ञानामधील निरीक्षकाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

iii) आंतर-धर्मीय संवादाचे स्वरूप कसे असते ?

iv) दैवी कृपेची संकल्पना स्पष्ट करा.

४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : २०

i) प्रेषिताचे धर्मातील स्थान

ii) प्रयोजनवादी युक्तिवाद

iii) मार्क्सचे धर्मविषयक विचार

iv) फ्राँडचे धर्मविषयक विचार

v) धार्मिक अनुभवाची वैशिष्ट्ये

vi) धार्माचे वर्गीकरण

[3806] – 102

M.A. (Semester – I) Examination, 2010
PHILOSOPHY (New)
PH : 102 – Problems in Indian Epistemology
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
 - a) Define and explain the concept of prama.

OR

 - b) What is Khyativada ? Elaborate Advaita Vedanta's theory of khyati or error.
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
 - a) Explain Nyaya view of Panchavayavivakya.

OR

 - b) Discuss in detail the reducibility of Upamana Pramana.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
 - 1) Explain in brief classification of Pramanas.
 - 2) Explain Akhyati.
 - 3) Elaborate the nature of Sad-hetu.
 - 4) Discuss the concept of Svaprakasatva.
4. Write short notes on **any four** (in **100** words **each**) : **20**
 - 1) Pramana Vyavastha.
 - 2) Anyathakhyati.
 - 3) Types of Pratyaksha according to Buddhist.
 - 4) Reducibility of Anupalabdhi Pramana.
 - 5) Savisayatva of Cognition.
 - 6) The notion of Vyapti.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
४) मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

१. कोणत्याही एकाचे ५०० शब्दांत उत्तर द्या. २०
अ) प्रमा संकल्पना व्याख्या सांगून स्पष्ट करा.
किंवा
ब) ख्यातिवाद म्हणजे काय ? अद्वैत वेदांताची ख्यातिवादाची उपपत्ती सांगा.
२. कोणत्याही एकाचे ५०० शब्दांत उत्तर द्या. २०
अ) न्यायाच्या मते पंचावयवीवाक्य स्पष्ट करा.
किंवा
ब) उपमान प्रमाणाच्या विलीणीकरणाची सविस्तर चर्चा करा.
३. कोणत्याही दोनांची प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे द्या. २०
१) प्रमाणाचे वर्गीकरण थोडक्यात स्पष्ट करा.
२) अख्याति स्पष्ट करा.
३) सद्-हेतूचे स्वरूप सांगा.
४) स्वप्रकाशत्व संकल्पनेची चर्चा करा.
४. कोणत्याही चारांवर लघु टीपा लिहा (प्रत्येकी १०० शब्दांत). २०
१) प्रमाण व्यवस्था
२) अन्यथाख्याति
३) बौद्धाच्या मते प्रत्यक्षाचे प्रकार
४) अनुपलब्धी प्रमाणाचे विलीणीकरण
५) ज्ञानाचे सविषयत्व
६) व्याप्तीची कल्पना.

[3806] – 103

M.A. (Semester – I) Examination, 2010
PHILOSOPHY (Optional)
PH – 103 : Plato (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- Instructions:** 1) Attempt *all* questions.
2) Figures to the *right* indicate *full* marks.
3) *All* questions carry *equal* marks.

1. Answer in **500** words : **20**
a) State Meno's definitions of virtue. Why does Socrates criticize them ? Explain.
OR
b) Elaborately discuss the distinction between knowledge and opinion in the light of the dialogue, Republic.
2. Answer in **500** words : **20**
a) What is the problem of 'one and many' ? Explain in the light of the dialogue, Parmenides.
OR
b) Critically examine Plato's concept of an ideal state.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
a) State and discuss the doctrine of knowledge as recollection.
b) State the relevance of Socrates' role as a midwife.
c) Explain Parmenides criticism on the doctrine of forms.
d) State Plato's criticism on the definition of knowledge as perception.
4. Write notes on **any four** of the following in **100** words **each** : **20**
a) Concept of wisdom
b) Aviary of birds
c) Whole and part
d) 'Protagoras' doctrine, 'Man is the measure of all things'.
e) Analogy of Sun
f) Art as imitation.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
४) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
अ) मिनोने सांगितलेल्या सद्गुणाच्या व्याख्या मांडा. सॉक्रेटिस त्यांची चिकित्सा का करता ? स्पष्ट करा.
किंवा
ब) रिपब्लिक या संवादाला अनुसरून ज्ञान आणि मत यांतील फरकाची सविस्तर चर्चा करा.
२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
अ) 'एक आणि अनेक' ची समस्या काय आहे ? पारमिनाईड्स या संवादाला अनुसरून स्पष्ट करा.
किंवा
ब) प्लेटोच्या आदर्श राज्य या संकल्पनेचे चिकित्सक परीक्षण करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तर प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा : २०
अ) ज्ञान म्हणजे अनुस्मरण हा सिद्धांत सांगून त्याची चर्चा करा.
ब) सॉक्रेटिसच्या सुईण म्हणून असलेल्या कार्याची प्रस्तुतता सांगा.
क) आकाराच्या सिद्धांता वरील पारमिनाईड्सची चिकित्सा स्पष्ट करा.
ड) ज्ञान म्हणजे इंद्रियानुभव या व्याख्येची प्लेटोने केली चिकित्सा मांडा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टिपा लिहा : २०
अ) शहाणपण ही संकल्पना
ब) पक्षीघर
क) समष्टी आणि व्यष्टी.
ड) 'मनुष्य हा सर्व गोष्टींचा मापदंड आहे' हा प्रोटोगोरसचा सिद्धांत.
इ) सूर्याचा दृष्टांत
फ) कला म्हणजे अनुकरण.

[3806] – 104

M.A. (Semester – I) Examination, 2010
PHILOSOPHY
Early Buddhism (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **500** words : **20**
- i) 'Is Buddhism a religion' ? - Discuss critically.
- OR
- ii) Explain fully the nature of Dvādaśānidāna.
2. Answer in **500** words : **20**
- i) State and discuss the four stages towards Nirvāṇa.
- OR
- ii) Explain fully the nature, objects and types of meditation (Samādhi).
3. Answer **any two** in **250** words : **20**
- i) What are Avyākṛta Prasṅās ? Explain Buddha's response to them.
- ii) Explain in brief Trilakṣaṇas.
- iii) Explain the significance of Vipassanā.
- iv) Compare the concept of Nirvāṇa with Jainism's concept of Mokṣa.

P.T.O.

4. Write notes on **any four** in **100** words : **20**

- i) The role of faith and experience in Buddha's teaching.
- ii) Buddha's response to Vedic tradition.
- iii) Anātmatā .
- iv) Trsṇā .
- v) Sopodhis'eṣa and Nirupādhis'eṣa Nirvāṇa .
- vi) Sīla

मराठी रूपांतर

- सूचना:** i) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या : **20**

- i) 'बौद्ध तत्त्वज्ञान धर्म आहे काय ?' चिकित्सक चर्चा करा.

किंवा

- ii) द्वादशनिदानाचे स्वरूप सविस्तर स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या : **20**

- i) निर्वाणाप्रत जाणाऱ्या चार अवस्था/पायऱ्या सांगून त्यांची चर्चा करा.

किंवा

- ii) समाधिचे स्वरूप, विषय (आलंबन) आणि प्रकार स्पष्ट करा.

३. कोणत्याही दोहोंची प्रत्येकी २५० शब्दात उत्तरे द्या : 20

i) अव्याकृत प्रश्न कोणते आहेत ? बुद्धांची त्यांना कोणती प्रतिक्रिया दिली होती ?

ii) त्रिलक्षणांचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.

iii) विपस्सनेचे महत्त्व स्पष्ट करा.

iv) निर्वाणाच्या संकल्पनेची जैनांच्या मोक्षाच्या संकल्पनेशी तुलना करा.

४. कोणत्याही चारांवर १०० शब्दांत टीपा द्या : 20

i) बुद्धांचा शिकवणुकीत श्रद्धा आणि अनुभव यांची भूमिका.

ii) वैदिक परंपरेला बुद्धांचा प्रतिसाद.

iii) अनात्मवाद.

iv) तृष्णा.

v) सोपाधिशेष आणि निरूपाधिशेष निर्वाण.

vi) शील.

[3806] – 106

M.A. (Semester – I) Examination, 2010
PHILOSOPHY
PH 105 : Saints of Maharashtra (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :* 1) *All questions are compulsory.*
2) *All questions carry equal marks.*
3) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer **any one** of the following (**500** words) :
 - a) Explain Cakradhara's views on the nature of Moksa and the pathway to it. (20)

OR

 - b) Discuss in detail Jnanadeva's views regarding Jnana and Ajnana. (20)
2. Answer **any one** of the following (**500** words) :
 - a) Write an essay on Tukarama's social philosophy. (20)

OR

 - b) Discuss Ramadasa's concepts of Brahman and Maya. (20)
3. Answer **any two** of the following (**250** words) :
 - 1) State salient features of bhakti-movement.
 - 2) Bring out Jnanesvara's views regarding the nature of Jagat.
 - 3) Discuss Tukarama's views on the nature of Bhakti.
 - 4) Explain the importance of Ramadasa's concept of Prayatna vada. (20)
4. Write short notes on **any four** (**100** words) :
 - 1) The issue of interpretation of Mahanubhava texts.
 - 2) Jnanadeva's views on the role of Anubhava.
 - 3) Tukarama's approach to Vedic and Upanisadic philosophy.
 - 4) Ramadasa's concept of four-fold Mukti.
 - 5) Cakradhara's views on pramanas.
 - 6) Ramadasa's views on purusartha. (20)

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा (५०० शब्द) :
- अ) मोक्षाचे स्वरूप आणि त्याचा मार्ग या संबंधीचे चक्रधरांचे विचार स्पष्ट करा. (२०)
किंवा
ब) ज्ञान आणि अज्ञानासंबंधीच्या ज्ञानदेवांच्या विचारांची सविस्तर चर्चा करा. (२०)
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा (५०० शब्द) :
- अ) तुकारामांच्या सामाजिक तत्त्वज्ञानाविषयी निबंध लिहा. (२०)
किंवा
ब) रामदासांच्या ब्राह्मण आणि माया या संकल्पनांची चर्चा करा. (२०)
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (२५० शब्द) :
- १) भक्ती-चळवळीची प्रमुख वैशिष्ट्ये सांगा.
२) जगताच्या स्वरूपा संबंधीचे ज्ञानेश्वरांचे विचार विशद करा.
३) भक्तीच्या स्वरूपाबाबत तुकारामांच्या विचारांची चर्चा करा.
४) रामदासांच्या प्रयत्नवाद या संकल्पनेचे महत्त्व स्पष्ट करा. (२०)
४. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर थोडक्यात टीपा लिहा (१०० शब्द) :
- १) महानुभावाच्या संहितांच्या अन्ययार्थाबाबतचा प्रश्न.
२) अनुभवाच्या कार्यासंबंधीचे ज्ञानदेवांचे विचार.
३) वैदिक आणि उपनिषदिक तत्त्वज्ञाना बाबतची तुकारामांची भूमिका.
४) रामदासांची चतुर्विध मुक्तीची संकल्पना.
५) प्रमाणबाबत चक्रधरांचे विचार.
६) पुरुषार्था संबंधी रामदासांचे विचार. (२०)

M.A. (Semester – I) Examination, 2010
PHILOSOPHY (Optional)
PH 105 : Traditional and Propositional Logic
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **500** words : **(20)**

Define Logic and explain why is logic called 'the science of all the sciences ?

OR

a) What is Syllogism ? Explain the rules of Syllogism regarding the distribution of major, minor and middle terms. **(15)**

b) Explain the rules of obversion. **(5)**

2. a) Distinguish between statements and statement forms. **(5)**

b) Decide with the help of Truth-tables, shorter-truth tables or truth-tree whether the following are tautologies, contradictories or contingencies (**any three**) : **(15)**

i) $(p \supset q) \equiv (\sim q \supset \sim p)$

ii) $\sim [(p \supset (q \supset r)) \supset [p \cdot q] \supset r]$

iii) $(q \supset r) \cdot [(r \supset p) \vee \sim p]$

iv) $(p \vee \sim p) \supset [(\sim p \equiv p) \cdot p]$

v) $[(p \supset \sim q) \cdot (\sim q \supset p)] \supset (p \supset r)$

OR

a) What is Indirect Proof ? (5)

b) Prove the invalidity of the following (**any three**): (15)

$$\begin{aligned} \text{i) } & P \supset Q \\ & S \supset Q \\ & \therefore S \supset P \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ii) } & W \supset X \\ & Y \supset X \\ & \therefore \sim(W \vee Y) \supset X \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{iii) } & Z \supset A \\ & Z \vee A \\ & \therefore \sim A \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{iv) } & (J \vee K) \supset \sim L \\ & L \\ & \therefore J \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{v) } & M \supset N \\ & M \supset (N \supset O) \\ & \therefore M \supset \sim O \end{aligned}$$

3. Answer **any two** of the following : (20)

- 1) State the traditional classification of propositions and explain the distribution of terms in 'A', 'E', 'I' and 'O' propositions.
- 2) Distinguish between Truth and Validity.
- 3) Convert and obvert the following (**any 5**) :
 - a) All Negroes are woolly-haired.
 - b) No roses are beautiful.
 - c) Some people are not honest.
 - d) Every fruit is sweet.
 - e) Some animals are in cage.
 - f) No car is white.

4) Prove the validity of following arguments with the help of Direct, Conditional or Indirect method. (**any two**) :

$$\begin{aligned} \text{i) } & A \supset \sim B \\ & \sim (C \cdot \sim A) \\ & \therefore C \supset \sim B \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ii) } & (C \vee D) \supset (E \cdot F) \\ & D \vee C \\ & \therefore E \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{iii) } & (Z \vee A) \vee B \\ & \sim A \\ & \therefore Z \vee B \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{iv) } & H \supset (I \cdot J) \\ & I \supset (J \supset K) \\ & \therefore H \supset K \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{v) } & A \supset \sim A \\ & \therefore \sim A \end{aligned}$$

4. Write notes on **any four** :

(20)

- 1) Laws of thought.
- 2) Fallacy of Illicit Minor.
- 3) Propositional variables and propositional constants.
- 4) Formal proof of validity.
- 5) Contrary opposition of proposition.
- 6) Conversion of 'O' proposition.

मराठी रूपांतर

- सूचना : i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 iii) मूल इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दात उत्तर द्या

(20)

तर्क शास्त्राची व्याख्या सांगून तर्कशास्त्राला 'सर्व शास्त्रांचेशास्त्र' का म्हणजे जाने ते स्पष्ट करा.

किंवा

अ) संविधान म्हणजे काय ? संविधानाच्या मध्यपद, पक्षपद आणि सांख्या बंध विषयीचे नियम स्पष्ट करा. (15)

ब) प्रतिवर्तनच्याव्याप्ती नियम स्पष्ट करा. (5)

२. अ) विधान आणि विधानबंधातील फरक स्पष्ट करा. (5)

ब) सत्यता कोष्टक, लघुसत्यता कोष्टक किंवा सत्य वृक्षपद्धतीच्या सहाच्याने पुढील विधानबंध सर्वतः सत्य, सर्वतः असत्य किंवा नैमित्तिकतया सत्यासत्य आहेत ते ठरवा (कोणतेही तीन) (15)

i) $(p \supset q) \equiv (\sim q \supset \sim p)$

ii) $\sim [(p \supset (q \supset r)) \supset [p \cdot q] \supset r]$

iii) $(q \supset r) \cdot [(r \supset p) \vee \sim p]$

iv) $(p \vee \sim p) \supset [(\sim p \equiv p) \cdot p]$

v) $[(p \supset \sim q) \cdot (\sim q \supset p)] \supset (p \supset r)$

किंवा

अ) अप्रत्यक्ष सिद्धता पद्धती म्हणजे काय ? (5)

ब) पुढील युक्तिवादांची अयुक्तता सिद्ध करा (कोणतेही तीन) : (15)

i) $P \supset Q$

$S \supset Q$

$\therefore S \supset P$

ii) $W \supset X$

$Y \supset X$

$\therefore \sim (W \vee Y) \supset X$

iii) $Z \supset A$

$Z \vee A$

$\therefore \sim A$

iv) $(J \vee K) \supset \sim L$

L

$\therefore J$

v) $M \supset N$

$M \supset (N \supset O)$

$\therefore M \supset \sim O$

३. पुढीलपैकी कोणत्याही दोनांची उत्तर द्या : (20)

१) विधानांचे पारंपरिक वर्गीकरण सांगून 'A', 'E', 'I' आणि 'O' विधानांच्या पदांची व्याप्ती स्पष्ट करा.

२) सत्यता आणि युक्ततेतील फरक स्पष्ट करा.

३) पुढील विधानांचे परिवर्तन आणि प्रतिवर्तन करा (कोणतेही पाच)

अ) सर्व निग्रो कुरल्या केसांचे असतात.

ब) एकही गुलाब सुंदर नसतो.

क) काही लोक प्रामाणिक नसतात.

ड) प्रत्येक फळ गोड आहे.

इ) काही प्राणी पिंजऱ्यात आहेत.

फ) एकही मोटर पांढरी नाही.

४) पुढील युक्तिवादांची युक्तता प्रत्यक्ष सोपाधिक किंवा अप्रत्यक्ष पद्धतीने सिद्ध करा (कोणतेही दोन) :

$$\begin{aligned} \text{i) } & A \supset \sim B \\ & \sim (C \cdot \sim A) \\ & \therefore C \supset \sim B \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ii) } & (C \vee D) \supset (E \cdot F) \\ & D \vee C \\ & \therefore E \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{iii) } & (Z \vee A) \vee B \\ & \sim A \\ & \therefore Z \vee B \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{iv) } & H \supset (I \cdot J) \\ & I \supset (J \supset K) \\ & \therefore H \supset K \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{v) } & A \supset \sim A \\ & \therefore \sim A \end{aligned}$$

४. पुढीलपैकी कोणत्याही चारांवर टीपा द्या.

(20)

- १) विचारांचे नियम.
- २) संदिग्ध पक्षपदाचा तर्कदोष.
- ३) विधानचर आणि विधान अचर.
- ४) युक्ततेचा आकारिक सिद्धता.
- ५) विधान विरोधातील 'विरोध'.
- ६) 'O' विधानाचे परिवर्तन.

[3806] – 108

M.A. (Semester – I) Examination, 2010
PHILOSOPHY (Optional)
PH-106 : Analytic Philosophy (Early Phase)
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

Instructions : 1) Attempt all questions.

2) Figures to the right indicate full marks.

3) All questions carry equal marks.

1. Answer in **500** words : **(20)**

a) Bringout the significance of Russell's 'On Denoting'.

OR

b) Does Moore succeed in refuting idealism ? Discuss.

2. Answer in **500** words : **(20)**

a) 'Only in the nexus of a proposition does a name have meaning'. Discuss after Wittgenstein.

OR

b) Explain the various ways in which philosophers are misled according to Ryle.

3. Answer **any two** in **250** words each : **(20)**

a) '20th century philosophy revolves around the problem of meaning'. Discuss.

b) Bringout the significance of Moore's defense of common-sense.

c) State and explain the principle of verifiability.

d) 'Ordinary language has no exact logic'. Discuss after P.F. Strawson.

P.T.O.

4. Write notes on **any four** of the following in **100** words **each** : (20)

- a) Frege's distinction between sense and reference.
- b) Logical positivism.
- c) Function of philosophy according to Wittgenstein's Tractatus.
- d) Moore's method of analysis.
- e) Ryle's view of philosophy.
- f) Ordinary language philosophy.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

४) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहवि.

१. ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा : (20)

अ) रसेलच्या 'निर्देशना विषयी' चे महत्त्व विशद करा.

किंवा

ब) चिदवादाचे खंडन करण्यात मूर यशस्वी झाल का ? चर्चा करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा : (20)

अ) 'केवल विधानाच्या चौकटीतच नामाल अर्थ असतो ? विटगेन्स्टाईन ल अनुसरून चर्चा करा.

किंवा

ब) राईलच्या मतानुसार तत्त्वचिंतकांची दिशाभूत ज्या विविध प्रकारे झालि आहे ते प्रकार स्पष्ट करा.

३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे २५० शब्दांत लिहा. (20)

अ) '२० च्या शतकातील तत्त्वज्ञान अर्थच्या समस्ये भोवती फिरत राहिले आहे' ? चर्चा करा.

ब) सर्वसाधारण समाजाच्या मूरने केलेल्या समर्थनाचे महत्त्व विशद करा.

क) प्रत्यंतर क्षमतेचे तत्त्व सांगा आणि स्पष्ट करा.

ड) साधारण (रोजच्या) भाषोचे नेमके तर्कशास्त्रा नसते. पी.एफ.स्ट्रॉसन्च्या नंतर चर्चा करा.

४. कोणत्याही चारांवर १०० शब्दांत टीपा लिहा : (20)

अ) अर्थ आणि निर्देश यांत फ्रेगने केलेल भेद.

ब) तार्किक प्रत्यक्षार्थवाद.

क) विटगेन्स्टाईनच्या ट्रॅक्टॅटसच्या अनुशोधन तत्त्वज्ञानाचे कार्य.

ड) मूरची विश्लेषणाची पद्धती.

इ) राईलचा तत्त्वज्ञाना विषयीचा दृष्टिकोन.

फ) साधारण भाषानुसारी तत्त्वज्ञान.

[3806] – 110

M.A. (Semester – I) Examination, 2010
PHILOSOPHY (Optional)
PH 107 – Sāṃkhya (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- Instructions :* 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer in **500** words :

A) Explain the problem of Duhkha and its solution according to Sāṃkhya. **20**

OR

B) State and examine the Sāṃkhya theory of causation. **20**

2. Answer in **500** words :

A) Critically examine the relation between Purusa and Prakrti in the light of their nature as stated by Sāṃkhya. **20**

OR

B) Explain the relationship between Sāṃkhya and Yoga. **20**

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**

1) What is the nature of Prakrti ?

2) What are the kinds of inference according to Sāṃkhya ?

3) What is the place of Isvara in Sāṃkhya ?

4) What is 'Tanmatra' ? How are they related with the Mahabhutas ?

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** in **100** words **each** :

20

- 1) Kinds of Duhkha
- 2) Antahkarana
- 3) Nature of Rajoguna
- 4) Nature of Liberation
- 5) Andha-Pangu Nyaya
- 6) Teleology in Sāṃkhya .

मराठी रूपांतर

- सूचना :** १) सर्व प्रश्न सोडवावेत.
 २) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 ३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 ४) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा :

20

अ) सांख्यदर्शनानुसार दुःखाची समस्या आणि तिचे निराकरण हे स्पष्ट करा.

किंवा

ब) सांख्यांची कारणविषयक उपपत्ती मांडून तिचे परीक्षण करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा :

20

अ) सांख्यांच्या प्रकृती आणि पुरुष यांच्या स्वरूपा विषयी मताच्या संदर्भात त्यादोघांच्या परस्पर संबंधांचे चिकित्सक परीक्षण करा.

किंवा

ब) सांख्य व योग यांच्यामधील संबंध स्पष्ट करा.

३. कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : 20
- १) प्रकृतीचे स्वरूप कशा प्रकारचे आहे ?
 - २) सांख्यांच्या मते अनुमानाचे प्रकार कोणते ?
 - ३) सांख्यदर्शनात ईश्वराचे स्थान कोणते आहे ?
 - ४) 'तन्मात्रा' म्हणजे काय ? त्यांचा महाभूतांशी संबंध कसा आहे ?
४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत संक्षिप्त टीपा लिहा : 20
- १) दुःखाचे प्रकार
 - २) अंतःकरण
 - ३) रजोगुणाचे स्वरूप
 - ४) मोक्षाचे स्वरूप
 - ५) अंध-पंगु न्याय
 - ६) सांख्य दर्शनातील प्रयोजनवाद.
-

[3806] – 203

M.A. (Semester – II) Examination, 2010
PHILOSOPHY
PH-203 : Descartes (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
i) State the basic tenets of Rationalism. Discuss Descartes' contribution to Rationalism.
OR
ii) State and discuss the problem of body-mind relationship.
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
i) Why is Descartes called the father of modern Western Philosophy ? Discuss.
OR
ii) Does God exist ? Discuss in the light of Descartes' meditations.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
i) Explain Descartes' views on error.
ii) Explain the nature of method of doubt.
iii) What does Descartes mean by clear and distinct ideas ?
iv) Explain what is meant by primacy of subject.
4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
i) Doctrine of innate ideas.
ii) Descartes' concept of the external world.
iii) Notion of truth.
iv) Circularity of argument.
v) Epistemological shift.
vi) Implications of 'I think, therefore, I am'.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. कोणत्याही एकाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : 20
- i) विवेकवादाची मूलभूत तत्त्वे सांगा. देकार्त यांच्या विवेकवादातील योगदानाची चर्चा करा.
किंवा
ii) मन-शरीर संबंधातील समस्या सांगून त्यांची चर्चा करा.
२. कोणत्याही एकाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : 20
- i) देकार्त यांना 'आधुनिक पाश्चात्य तत्त्वज्ञानाचे जनक' असे का म्हटले जाते ? चर्चा करा.
किंवा
ii) ईश्वर अस्तित्वात आहे का ? देकार्त यांच्या 'चिंतनां' च्या आधारे चर्चा करा.
३. कोणत्याही दोहोंची प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : 20
- i) देकार्त यांचे अप्रमाविषयक विचार स्पष्ट करा.
ii) संशयाच्या पद्धतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
iii) 'स्वच्छ व स्पष्ट कल्पना' याने देकार्तना काय अभिप्रेत आहे ?
iv) विषयीची प्राथमिकता म्हणजे काय हे स्पष्ट करा.
४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : 20
- i) सहजात कल्पनांचा सिद्धान्त.
ii) देकार्त यांची बाह्य विश्वाची संकल्पना.
iii) सत्यत्वाची कल्पना.
iv) युक्तिवादांची चक्राकारिता.
v) ज्ञानमीमांसीय स्थित्यंतर.
vi) 'मी विचार करतो, त्याअर्थी, मी आहे'.

[3806] – 205

M.A. (Semester – II) Examination, 2010
PHILOSOPHY (New) (Optional)
PH : 205 – Gandhian Philosophy
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B.:* 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer **any one** in **500** words : (20)
a) Explain fully the relation between Truth and Non Violence, according to Gandhi.
OR
b) Discuss critically Gandhi's approach to Modern Civilization.
2. Answer **any one** in **500** words : (20)
a) Explain in detail Gandhian conception of Satyagraha.
OR
b) Discuss critically Ambedkar-Gandhi controversy on varna and caste.
3. Answer **any two** in **250** words : (20)
i) 'Truth is God' Explain fully.
ii) Discuss the doctrine of Sanatanadharma.
iii) Bring out the Gandhian conception of Swaraj.
iv) Write a note on Tagore-Gandhi controversy on nationalism.
4. Write short notes on **any four** (in **100** words **each**) : (20)
i) Anasakti-yoga.
ii) Ramarajya.
iii) Civil Disobedience.
iv) Dignity of labour.
v) Swadeshi.
vi) Tilak-Gandhi controversy on the interpretation of Bhagavad-Gita.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना: i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
ii) उजवीकडील आकडे प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
iii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
iv) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : (20)

अ) सत्य आणि अहिंसा यांच्यातील संबंध गांधींच्या मते सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

ब) आधुनिक नागरीकरण बाबतचा गांधीजींच्या दृष्टीकोनावर चिकित्सक चर्चा करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : (20)

अ) गांधीची सत्याग्रह संकल्पना सखोल स्पष्ट करा.

किंवा

ब) आंबेडकर-गांधी यांच्यातील वर्ण आणि जाति वरील विवादाची चिकित्सक चर्चा करा.

३. कोणत्याही दोहोंचे प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (20)

- i) 'सत्य हाच ईश्वर' सविस्तर स्पष्ट करा.
- ii) सनातनधर्म सिद्धांताची चर्चा करा.
- iii) गांधीची स्वराज्य संकल्पना सांगा.
- iv) टागोर-गांधी यांच्यातील राष्ट्रवादा वरील विवादावर टीप लिहा.

४. कोणत्याही चारवर संक्षिप्त टीपा लिहा (प्रत्येकी १०० शब्द) : (20)

- i) अनासक्ती - योग.
- ii) रामराज्य.
- iii) संविनय कायदेभंग.
- iv) श्रम-प्रतिष्ठा.
- v) स्वदेशी.
- vi) टिळक-गांधी यांच्यातील भगवद्-गीतेच्या अर्थनिर्धारणावरील विवाद.

[3806] – 301

M.A. (Semester – III) Examination, 2010
PHILOSOPHY
PH 301 : Ethics and Meta-Ethics
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.
3) All questions carry equal marks.

1. Answer in **500** words : **20**
a) Discuss critically any two formulations of Kant's Categorical Imperative.
OR
b) Do animals have rights ? Discuss after Peter Singer.
2. Answer in **500** words : **20**
a) What is virtuous life according to Aristotle ? Discuss.
OR
b) What is the 'Is-Ought' controversy ? Discuss after Hume.
3. Write notes on **any two** in **250** words **each** : **20**
a) Prima-facie duties according to Ross.
b) Non-naturalism (Moore).
c) Rolston on Value in Nature.
d) MacIntyre's communitarian ethics.
4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
a) Anscombe's criticism of modern moral philosophy.
b) Goodwill according to Kant.
c) Regan's views on animal rights.
d) Gilligan's ethics of care.
e) Hare's prescriptivism.
f) Ayer's emotivism.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडवावेत.
२) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
४) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दात उत्तर लिहा : 20
अ) कांट यांच्या निरूपाधिक आदेशाच्या कोणत्याही दोन रूपांची चिकित्सक चर्चा करा.
किंवा
ब) प्राण्यांना हक्क असतात काय ? पीटर सिंगर यांच्या संदर्भात चर्चा करा.
२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : 20
अ) ऑरिस्टॉल यांच्या मते सद्गुणी जीवन म्हणजे काय ? चर्चा करा.
किंवा
ब) 'आहे-असावे वाद' काय आहे ? ह्यूम यांचा संदर्भात चर्चा करा.
३. कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी २५० शब्दांत टीपा लिहा : 20
अ) रॉस यांच्यानुसार प्रथमदर्शनी कर्तव्ये.
ब) न-नैसर्गिकतावाद (मूर).
क) निसर्गाच्या मूल्याविषयी रॉलस्टन यांचे विचार.
ड) मॅकिन्टायर यांचे समुदायवादी नीतिशास्त्र.
४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत संक्षिप्त टीपा लिहा : 20
अ) आधुनिक नैतिक तत्त्वज्ञानावरील अँन्सकोम्ब यांची टीका.
ब) कांट यांच्या मते सत्संकल्प.
क) प्राण्यांच्या हक्कांविषयी रेगन यांचे विचार.
ड) गिलिगन यांचे आस्थेचे नीतिशास्त्र.
इ) हेअर यांचा विध्यर्थवाद.
फ) एअर यांचा भावनावाद.

[3806] – 302

M.A. (Semester – III) Examination, 2010
PHILOSOPHY (Compulsory)
PH-302 : Indian Philosophies of Life
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer in **500** words : **20**
- a) State and discuss Professor Barlingay's approach to the concept of Purusartha.
- OR
- b) Explain elaborately the Samkhya view on suffering.
2. Answer in **500** words : **20**
- a) State and explain the importance of Arya Astangika Marga.
- OR
- b) Explain in detail the traditional concept of Sadharana dharma and Visesa dharma.
3. Write notes on **any two** in **250** words **each** : **20**
- a) The traditional trivarga centric concept of Purusartha.
- b) Buddhist view on Varnaashramadharma.
- c) The doctrine of karma and rebirth.
- d) Bhaktiyoga.
4. Write short notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
- a) Rta
- b) Bandha and Moksa
- c) Concept of Triratna
- d) Concept of Yama
- e) Concept of Jivanmukti
- f) Jainism on Viseshadharma.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडवावेत.
२) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
४) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
अ) प्राध्यापक बारलिंगे यांची पुरुषार्थ विषयक भूमिका सांगून तिची चर्चा करा.
किंवा
ब) सांख्यांचा दुःख विषयक दृष्टिकोन सविस्तर स्पष्ट करा.
२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
अ) आर्य अष्टांगिक मार्गाचे महत्त्व सांगून ते स्पष्ट करा.
किंवा
ब) साधारण धर्म आणि विशेष धर्म यांच्या पारंपरिक संकल्पना तपशीलवार स्पष्ट करा.
३. कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी २५० शब्दांत टीपा लिहा : २०
अ) पुरुषार्थाची पारंपरिक त्रिवर्ग-केंद्रित संकल्पना
ब) वर्णाश्रम धर्माविषयी बौद्ध मत
क) कर्म आणि पुनर्जन्माचा सिद्धान्त
ड) भक्तियोग.
४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत संक्षिप्त टीपा लिहा : २०
अ) ऋत
ब) बंध आणि मोक्ष
क) त्रिरत्न संकल्पना
ड) यम संकल्पना
इ) जीवन्मुक्तीची संकल्पना
फ) विशेष धर्माविषयी जैन मत.

[3806] – 303

M.A. (Semester – III) Examination, 2010
PHILOSOPHY
PH - 303 : Aesthetics (Western and Indian)
(2008 Pattern) (Optional)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.
3) All questions carry equal marks.

1. Answer in **500** words : **20**
- a) Explain elaborately the distinguishing features of an aesthetic experience.
- OR
- b) Discuss in detail the distinction between an aesthetic object and an art object.
2. Answer in **500** words : **20**
- a) State and explain the theory of Rasa according to Bharata.
- OR
- b) Discuss Abhinavagupta's concept of Sadharanikaran.
3. Write notes on **any two** in **250** words **each** : **20**
- a) State different views regarding an aesthetic attitude.
- b) Critically examine the view "art as intuition".
- c) Explain the concept of Rasavighna.
- d) The essence of Poetry.
4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
- a) Universality of an aesthetic judgement.
- b) Robust Realism.
- c) Indian view on the purpose of art.
- d) Concept of Riti.
- e) Concept of form
- f) Concept of Natyadharmi.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडवावेत.

२) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

४) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. 20

अ) सौंदर्यानुभवाची व्यवच्छेदक लक्षणे सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

ब) सौंदर्य वस्तु व कला वस्तु यांमधील भेद सविस्तर स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. 20

अ) भरतांची रस उपपत्ती मांडून तिचे स्पष्टीकरण करा.

किंवा

ब) अभिनवगुप्ताच्या साधारणीकरणाचा संकल्पनेची चर्चा करा.

३. कोणत्याही दोहोंची प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : 20

१) सौंदर्यवृत्तीसंबंधी विविध दृष्टिकोन सांगा.

२) 'कला म्हणजे अंतःप्रज्ञा' -चिकित्सक परीक्षण करा.

३) 'रसविघ्न' संकल्पना स्पष्ट करा.

४) काव्याचे सारतत्व स्पष्ट करा.

४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत संक्षिप्त टीपा लिहा : 20

१) सौंदर्यात्मक विधानाची वैश्विकता.

२) सशक्त वास्तववाद.

३) कलेच्या प्रयोजना विषयी भारतीय दृष्टिकोन.

४) 'रीति' संकल्पना.

५) 'आकृतिबंध' संकल्पना.

६) 'नाट्यधर्मी' संकल्पना.

[3806] – 305

M.A. (Semester – III) Examination, 2010
PHILOSOPHY
PH-305 : Yoga
(2008 Pattern) (Optional)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

- Instructions :** 1) Attempt *all* questions.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer in **500** words : **20**
- A) Explain the relation between Sāṃkhya and Yoga. Is it correct to call yoga 'Theist Samkhya' ?
- OR
- B) Explain the nature of Samādhi and its various types.
2. Answer in **500** words : **20**
- A) Explain the eightfold path as the way leading to the goal of Samādhi.
- OR
- B) Explain the nature of Hathayoga and bringout its relation with Pātanjala yoga.
3. Write notes on **250** words **each** on **any two** : **20**
- 1) Importance of Abhyāsa and Vairāgya in yoga.
2) Kriyayoga.
3) Patanjali on Siddhis.
4) Yoga as Therapy.
4. Write notes on **100** words **each** on **any four** : **20**
- 1) Klesas
2) Nature of Isvara according to Patanjali
3) Cittavṛttis.
4) Asanas.
5) Jaina Yoga.
6) Agama Pramāṇa according to Patanjali.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडवावेत.
२) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
४) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : 20

अ) सांख्य व योग दर्शनांमधील संबंध स्पष्ट करा. योग म्हणजे 'सेश्वर सांख्य'. असे म्हणणे योग्य आहे काय ?

किंवा

ब) समाधीचे स्वरूप व तिचे विभिन्न प्रकार स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : 20

अ) समाधीच्या ध्येयाकडे नेणारा मार्ग म्हणून अष्टांग योगाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

किंवा

ब) हठयोगाचे स्वरूप स्पष्ट करून त्याचे पातंजल योगाशी असणारे संबंध स्पष्ट करा.

३. कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी २५० शब्दांत टीपा लिहा : 20

- १) योगामध्ये अभ्यास व वैराग्य यांचे महत्त्व.
- २) क्रियायोग.
- ३) सिद्धीविषयी पतंजलिचे विचार.
- ४) योग-एक उपचारपद्धती.

४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : 20

- १) क्लेश
- २) पतंजलिच्या मते ईश्वराचे स्वरूप.
- ३) चित्तवृत्ती
- ४) आसने
- ५) जैन योग
- ६) पतंजलिच्या मते आगम प्रमाण.

[3806] – 306

M.A. (Semester – III) Examination, 2010
PHILOSOPHY (New) (Optional)
PH:306 – Phenomenology
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. : 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
- a) Discuss Husserl's views on phenomenology as a rigorous science.
OR
b) Discuss Husserl's views on transcendental ego and the problem of solipsism.
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
- a) Heidegger's views on phenomenology as revelation of what shows itself rather than method.
OR
b) Discuss Merleau Ponty's views on disembodied existence.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
- i) Intentionality as active perception.
ii) Psychologism and historicism.
iii) Phenomenological ontology.
iv) 'Perception as immanent and transcendent'.
4. Write short notes on **any four** (in **100** words **each**) : **20**
- i) Critique of psychologism.
ii) Free Imaginative Variation.
iii) Zeug v/s Descartes dualistic attitude to the World.
iv) Human existence as embodied.
v) Husserl's critique of naturalism.
vi) Husserl on the search for intersubjectivity and Lebenswelt.

[3806] – 307

M.A. (Semester – III) Examination, 2010
PHILOSOPHY
PH-307 : History and Philosophy of Natural Science
(2008 Pattern) (Optional)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- Instructions :* 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer in **500** words : **20**
a) State and discuss the important problems dealt with in Greek science before Aristotle.
OR
b) Give an account of Aristotle's theory of causation.
2. Answer in **500** words : **20**
a) State and discuss Darwin's contribution to science.
OR
b) State and discuss Kuhn's concept of paradigm.
3. Answer **any two** in **250** words **each**. **20**
a) Explain the nature of Copernican revolution.
b) Explain Francis Bacon's theory of Induction.
c) Explain Hempel's theory of explanation.
d) Explain Pythagoras' contribution to science.
4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
a) Hypothetico-deductive method.
b) Hume's theory of causation.
c) Three laws of Newton.
d) Scientific revolution.
e) Thales.
f) Mill on the definition of cause.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
 २) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 ३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 ४) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. उत्तर ५०० शब्दांमध्ये लिहावे : २०
- a) ऑरिस्टॉटलपूर्वी ग्रीक विज्ञानामध्ये कोणते महत्त्वाचे प्रश्न मांडले गेले ते सांगून चर्चा करा.
- किंवा**
- b) ऑरिस्टॉटलने सांगितलेली कारणमीमांसाविषयक उपपत्ती लिहा.
२. उत्तर ५०० शब्दांमध्ये लिहावे : २०
- a) डार्विनचे विज्ञानाला काय योगदान आहे ते सांगून त्यावर चर्चा करा.
- किंवा**
- b) कुनची प्रमाणक विषयक संकल्पना सांगून त्यावर चर्चा करा.
३. कोणतीही दोन उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांमध्ये लिहा : २०
- a) कोपरनिकन क्रांतीचे स्वरूप सांगा.
- b) फ्रान्सिस बेकनची विगमत विषयक उपपत्ती सांगा.
- c) हेम्लची स्पष्टीकरण विषयक उपपत्ती स्पष्ट करा.
- d) पायथॅगोरसचे विज्ञानाला असलेले योगदान स्पष्ट करा.
४. पुढीलपैकी कोणत्याही चार टीपा प्रत्येकी १०० शब्दांत लिहा : २०
- a) अभ्युपगम-निगामी पद्धती.
- b) ह्युमची कारणविषयक उपपत्ती.
- c) न्युटनचे तीन नियम.
- d) वैज्ञानिक क्रांती.
- e) थेल्स
- f) मिलची कारणाची व्याख्या.

[3806] – 402

M.A. (Semester – IV) Examination, 2010
PHILOSOPHY (New)
PH : 402 : Social and Political Philosophy
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
- i) State and explain Giddens's critique of positivism.
- OR
- ii) Examine critically Locke's arguments for family.
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
- i) Explain Rawls' principles of Justice elaborately.
- OR
- ii) State and examine Marx's materialistic interpretation of history.
3. Answer **any two** in **250** words each : **20**
- 1) Evaluate critically Locke's social contract theory.
- 2) Bring out Russell's critique of family.
- 3) Expand Dworkin's equality principle.
- 4) Discuss Liberal feminists' reinterpretation of freedom and equality.
4. Write notes on **any four** in **100** words each : **20**
- 1) Freedom and equality of cultures.
- 2) Nozick on inviolability.
- 3) Plato's critique of family.
- 4) Feminists' critique of liberal contract.
- 5) Hegel's views on the nature of society.
- 6) Popper's concept of open society.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. कोणत्याही एक प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर द्या : २०
- i) गिडेन यांची भाववादावरील टीका मांडून ती स्पष्ट करा.
- किंवा**
- ii) लॉक यांच्या कुटुंबसंस्थेसाठीच्या युक्तिवादांचे चिकित्सक परीक्षण करा.
२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
- i) रॉल्स यांच्या न्यायाच्या तत्वांचे सविस्तर स्पष्टीकरण करा.
- किंवा**
- ii) मार्क्स यांचा इतिहासाचा भौतिकवादी अन्वयार्थ सांगून त्याचे परीक्षण करा.
३. कोणत्याही दोहोंची प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०
- १) लॉक यांच्या सामाजिक करार उपपत्तीचे चिकित्सक मूल्यमापन करा.
२) रसेलकृत कुटुंबसंस्थेची समीक्षा विशद करा.
३) डॉर्किन यांचे समानता तत्त्व स्पष्ट करा.
४) उदारमतवादी स्त्रीवाद्यांनी 'स्वातंत्र्य व समता' यांच्या पुनरन्वयार्थाची चर्चा करा.
४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : २०
- १) स्वातंत्र्य व संस्कृतीची समानता.
२) नोत्सिकच्या मते अनुल्लघनीयता.
३) कुटुंबसंस्थेची प्लेटोकृत समीक्षा.
४) उदारमतवादी कराराची स्त्रीवाद्यांनी केलेली समीक्षा.
५) समाजाच्या स्वरूपाविषयी हेगेल यांची मते.
६) पॉपर यांची 'मुक्त समाज' संकल्पना.

[3806] – 403

M.A. (Semester – IV) Examination, 2010
PHILOSOPHY
PH-403 : Existentialism (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : i) Attempt **all** questions.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.
iii) **All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer in **500** words : **20**
 - i) Kierkegaard's views on Truth as subjectivity.

OR

 - ii) Heidegger's views on Dasein.
2. Answer in **500** words : **20**
 - i) Sartre's views on Bad Faith.

OR

 - ii) Marcel on the spiritual function of music.
3. Answer **any two** in **250** words each : **20**
 - i) Apollinian Beauty V/S Dionysian Ecstasy.
 - ii) Work of Art as the happening of truth.
 - iii) Being-in-itself/being-for-itself.
 - iv) Being and having.
4. Answer **any four** in **100** words : **20**
 - i) Nietzsche on critique of Kant.
 - ii) Marcel on Being and Others.
 - iii) Kierkegaard's view on stages on life's way.
 - iv) Role of tragedy in Sartre.
 - v) Sartre on being and nothingness.
 - vi) Camus on 'Myth Sisyphus'.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडवावेत.
२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
अ) व्यक्तिसापेक्ष सत्यावरील केर्केगडिची मते.
किंवा
ब) हायडेगार यांची 'डझाईन' विषयक मते.
२. कोणत्याही एकाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
अ) सार्त्रची चुकीचा श्रद्धेवरील मते.
किंवा
ब) मार्सेळचे संगिताचे आत्मिक कार्या बाबतचे मत.
३. कोणत्याही दोहोंची प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०
अ) अपोलियन सौंदर्य विरुद्ध डॉयनिसियन परमानंद
ब) सौंदर्यवस्तु ह्याच घटीत-सत्ये
क) स्वस्थ सत्ता/स्वहेतुकसत्ता
ड) असणे आणि सत्ता.
४. कोणत्याही चार प्रश्नांची प्रत्येकी १०० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०
i) निटशेचे कांटच्या मतांवरील भाष्य.
ii) मार्सेळची सत् व इतर याबाबतची मते.
iii) जीवन मार्गातील स्थित्यंतरे यावरील केर्केगडिची मते.
iv) सार्त्र यांच्या मतानुसार शोकान्तिकेचे कार्य.
v) अस्तित्व व नास्तित्व यावरील सार्त्र यांची मते.
vi) 'सिसेफसचे मिशक' यावरील कामुसचे मत.

[3806] – 404

M.A. (Semester – IV) Examination, 2010
PHILOSOPHY
PH-404 : Modern Indian Thinkers (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) All questions carry equal marks.

1. Answer in detail in **500** words : **20**
A) Discuss in detail the distinction between Revival and Renaissance as historical categories.
OR
B) State and discuss Aurobindo's concept of Integral Yoga.
2. Write critical answer in **500** words : **20**
A) Examine critically Ranade's contribution as a liberal thinker.
OR
B) Discuss the concept of Sarvodaya in the context of modern Indian thinkers.
3. Write an essay on **any two** in **250** words **each** : **20**
1) Critically examine Dayānanda's views on caste-system.
2) Bring out the salient features of Sārvajanika Satya-Dhama.
3) Write a note on Agarkar's rationalism.
4) Discuss Dr. Ambedkar's views on annihilation of caste.
4. Write short-notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
1) Practical vedānta.
2) Modernization.
3) Enlightenment.
4) Phule's views on the status of women.
5) Salient features of Spencer's thought.
6) Liberty as a Principle of Democracy.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. सविस्तरपणे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
अ) रिव्हाव्हल व रेनिसॉन्स यंतील भेदांची एक ऐतिहासिक कोटि म्हणून सविस्तरपणे चर्चा करा.
किंवा
ब) अरविंदाची समग्र योग संकल्पना सांगा व चर्चा करा.
२. चिकित्सक उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
अ) उदारमतवादी विचारवंत म्हणून रानडे यांच्या योगदानाचे चिकित्सक परीक्षण करा.
किंवा
ब) आधुनिक भारतीय विचारवंतांच्या संदर्भात सर्वोदय संकल्पनेची चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी २५० शब्दांत निबंध लिहा : २०
अ) दयानंदाच्या जाती व्यवस्थेवरील मताचे चिकित्सक परीक्षण.
ब) सार्वजनिक सत्यधर्माचे ठळक वैशिष्ट्ये सांगा.
क) आगरकरांच्या बुद्धि प्रामाण्यवादांवर टीपा लीहा.
ड) डॉ. आंबेडकराची जाती व्यवस्था नष्ट करण्या बाबतच्या मतांची चर्चा करा.
४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दात टीपा लिहा. २०
१) व्यवहारिक वेदांत.
२) आधुनिकतावाद.
३) प्रबोधन.
४) फुलेंयाची स्त्री विषयक मते.
५) स्पेन्सरच्या विचारांची ठळक वैशिष्ट्ये.
६) स्वातंत्र्य एक लोकशाही तत्त्व.

[3806] – 405

M.A. (Semester – IV) Examination, 2010
PHILOSOPHY (New)
PH 405 : Kant (Optional)
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
- i) Discuss Kant's classification of Judgements.
- OR
- ii) Explain the concept of time according to Kant.
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
- i) Explain Transcendental Deduction.
- OR
- ii) Discuss Kant's concept of sublime.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
- 1) What are the postulates of morality according to Kant ?
- 2) What is Kant's project of critical philosophy ?
- 3) What are the categories of understanding according to Kant ?
- 4) What is the status and nature of phenomena according to Kant ?
4. Write notes on **any four** in **100** words each : **20**
- 1) Synthetic unity of apperception.
- 2) Kant's notion of space.
- 3) Judgement as a faculty according to Kant.
- 4) Kant on imagination.
- 5) Notion of religion according to Kant.
- 6) Ideas and their role according to Kant.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना: १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. २०
- i) कांट यांच्या निर्णयांच्या वर्गीकरणाची चर्चा करा.
- किंवा
- ii) कांट यांची 'काल' संकल्पना स्पष्ट करा.
२. कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. २०
- i) अनुभवातीत निगमन विशद करा.
- किंवा
- ii) कांट यांची विराटतेची संकल्पना स्पष्ट करा.
३. कोणत्याही दोहोंची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा. २०
- १) कांट यांच्यामते नीतीची गृहीतके कोणती आहेत ?
२) कांट यांचा चिकित्सक तत्त्वज्ञानाचा प्रकल्प काय आहे ?
३) कांट यांच्यामते आकलनशक्तीच्या कोट्या कोणत्या आहेत ?
४) कांट यांच्यामते गोचर वस्तूचे स्थान व स्वरूप कशा प्रकारचे असते ?
४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : २०
- १) सुसंवेदनाचे संश्लेषक ऐक्य.
२) कांट यांची 'अवकाश' कल्पना.
३) कांट यांच्या दृष्टीने निर्णयाचे एक क्षमता म्हणून स्वरूप.
४) कांट यांचे कल्पनाशक्तीसंबंधी विचार.
५) कांट यांची 'धर्म' कल्पना.
६) कांट यांच्यामते 'कल्पना' व त्यांचे कार्य.

[3806] – 407

M.A. (Semester – IV) Examination, 2010
PHILOSOPHY (New)
PH-407 : Later Wittgenstein (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. : 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
a) Discuss critically Wittgenstein's 'Use theory of meaning' in Philosophical Investigations.
OR
b) Explain in details 'philosophy as therapy'.
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
a) Explain fully Wittgenstein's private language argument.
OR
b) Discuss critically Wittgenstein's views about religion and aesthetics.
3. Answer **any two** in **250** words **each**. **20**
i) Explain in details Wittgenstein's conception of language games.
ii) Discuss critically Wittgenstein's response to skepticism.
iii) Is private sensation possible ? Explain in detail with suitable examples.
iv) Bring out Wittgenstein's views about values.
4. Write short notes on **any four** (in **100** words **each**) : **20**
i) Family Resemblance.
ii) Wittgenstein's critique of essentialism.
iii) Nature and origin of philosophical problems.
iv) Wittgenstein's views on certainty.
v) St. Augustine's theory of meaning.
vi) Wittgenstein's views about culture.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 २) उजवीकडील आकडे प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 ३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : 20

अ) विट्गोन्स्टाइनने फिलोसॉफिकल इन्वेस्टिगेशन्स मध्ये सांगितलेल्या अर्था विषयीच्या वापर-उपपत्तीची चिकित्सक चर्चा करा.

किंवा

ब) 'तत्त्वज्ञान एक उपचार पद्धती' सविस्तर स्पष्ट करा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : 20

अ) विट्गोन्स्टाइनचा खाजगी भाषाविषयक युक्तिवाद सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

ब) विट्गोन्स्टाइनचे धर्म व सौंदर्यशास्त्र विषयक मतांची चिकित्सक चर्चा करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा : 20

- i) विट्गोन्स्टाइनची भाषिक खेळाची संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- ii) विट्गोन्स्टाइनने संशयवादाला दिलेल्या प्रतिक्रियांची चिकित्सक चर्चा करा.
- iii) खाजगी संवेदना शक्य आहे का ? योग्य उदाहरणांच्या सहाय्याने सविस्तर स्पष्ट करा.
- iv) विट्गोन्स्टाइनचे मूल्याविषयक मत मांडा.

४. खालीलपैकी कोणत्याही चारंवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : 20

- i) कुलसाम्य.
- ii) विट्गोन्स्टाइनची सारतत्त्ववादा वरील टीका.
- iii) तात्विक प्रश्नांची निर्मिती व स्वरूप.
- iv) विट्गोन्स्टाइनची निश्चितते वरील मते.
- v) सेंट ऑगस्टाईन यांची अर्थविषयक उपपत्ती.
- vi) विट्गोन्स्टाइनचे संस्कृती बाबतचे मते.